

вул. Інститутська, 21/8
01008, м. Київ, Україна

Tel.: (+380 44) 253 2203
Fax.: (+380 44) 226 3427
E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua
[http:// www.ombudsman.gov.ua](http://www.ombudsman.gov.ua)

21/8, Instytutaska str.
Kyiv, 01008, Ukraine

№ 1-302/17-107

«13» листопада 2017 р.

Конституційний Суд України

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини другої статті 26 Закону України «Про Національну поліцію»

1. Відповідно до статті 25 Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379*) поліція здійснює інформаційно-аналітичну діяльність виключно для реалізації своїх повноважень, визначених цим Законом. Поліція в рамках інформаційно-аналітичної діяльності:

- 1) формує бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України;
- 2) користується базами (банками) даних Міністерства внутрішніх справ України та інших органів державної влади;
- 3) здійснює інформаційно-пошукову та інформаційно-аналітичну роботу;
- 4) здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями.

Поліція може створювати власні бази даних, необхідні для забезпечення щоденної діяльності органів (закладів, установ) поліції у сфері трудових, фінансових, управлінських відносин, відносин документообігу, а також міжвідомчі інформаційно-аналітичні системи, необхідні для виконання покладених на неї повноважень.

Діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України "Про захист персональних даних", іншими законами України.

Відповідно до пункту 7 частини першої статті 26 Закону України «Про Національну поліцію» (*Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379*) поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт).

Відповідно до частини другої статті 26 вказаного Закону під час наповнення баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої цієї статті, поліція забезпечує збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки, зразки ДНК).

2. Україна є демократичною, правовою, соціальною державою, в якій людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю; права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (статті 1, 3 Конституції України).

Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (частини перша, друга статті 32 Конституції України).

Щодо права людини на особисте і сімейне життя у рішенні від 20 січня 2012 року № 2-рп/2012 Конституційний Суд України зазначив, що неможливо визначити абсолютно всі види поведінки фізичної особи у сферах особистого та сімейного життя, оскільки особисті та сімейні права є частиною природних прав людини, які не є вичерпними, і реалізуються в різноманітних і динамічних відносинах майнового та немайнового характеру, стосунках, явищах, подіях тощо. Право на приватне та сімейне життя є засадничою цінністю, необхідною для повного розквіту людини в демократичному суспільстві, та розглядається як право фізичної особи на автономне буття незалежно від держави, органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб.

Конституційний Суд України, даючи офіційне тлумачення частин першої, другої статті 32 Конституції України, вирішив, що інформація про особисте та сімейне життя особи (персональні дані про неї) - це будь-які відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Конституційний Суд України дійшов висновку, що збирання, зберігання, використання та поширення державою, органами місцевого самоврядування, юридичними або фізичними особами конфіденційної інформації про особу без її згоди є втручанням в її особисте та сімейне життя, яке допускається винятково у

визначених законом випадках і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (Рішення від 20 січня 2012 року справа № 2-рп/2012).

3. Конвенція про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних (далі – Конвенція про захист персональних даних), яка набула чинності для України 01 січня 2011 року, передбачає наступне.

Термін «персональні дані» означає будь-яку інформацію, яка стосується конкретно визначеної особи або особи, що може бути конкретно визначеною (далі – суб'єкт даних); термін "автоматизована обробка" включає такі операції, що здійснюються повністю або частково за допомогою автоматизованих засобів: зберігання даних, виконання логічних та (або) арифметичних операцій із цими даними, їхню зміну, знищення, вибірку або поширення (підпункти «а» та «с» частини першої статті 2 Конвенції про захист персональних даних).

Відповідно до статті 5 Конвенції про захист персональних даних персональні дані, що піддаються автоматизованій обробці, повинні:

- а) отримуватися та оброблятися сумлінно та законно;
- б) зберігатися для визначених і законних цілей та не використовуватися в спосіб, не сумісний із цими цілями;
- в) бути адекватними, відповідними та ненадмірними стосовно цілей, для яких вони зберігаються;
- г) бути точними та в разі необхідності оновлюватися;
- д) зберігатись у формі, яка дозволяє ідентифікацію суб'єктів даних не довше, ніж це необхідно для мети, для якої такі дані зберігаються.

Персональні дані, що свідчать про расову приналежність, політичні, релігійні чи інші переконання, а також дані, що стосуються здоров'я або статевого життя, не можуть піддаватися автоматизованій обробці, якщо внутрішнє законодавство не забезпечує відповідних гарантій. Це правило також застосовується до персональних даних, що стосуються засудження в кримінальному порядку (стаття 6 Конвенції про захист персональних даних).

Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R(87)15, що регламентує питання використання персональних даних у діяльності поліції (прийнята 17 вересня 1987 р.), передбачає, серед іншого, таке:

«Принцип 2. Збір інформації

2.1. Збір персональних даних для цілей діяльності поліції повинен обмежуватися обсягом, необхідним для попередження реальної загрози або припинення конкретного злочину. Будь-яке виключення з цього правила має регламентуватися конкретними положеннями національного законодавства (...).

Принцип 3. Зберігання інформації

3.1. Наскільки це можливо, зберігання персональних даних для цілей діяльності поліції має обмежуватися точними даними та такими відомостями, які необхідні для того, щоб дозволити органам поліції виконувати свої законні завдання в рамках національного законодавства та зобов'язання, які витікають з міжнародного права (...).

Принцип 7. Тривалість зберігання та актуалізація даних

7.1. Необхідно вживати заходів, щоб персональні дані, що зберігається для цілей діяльності поліції, видалялася, якщо більше немає необхідності у її зберіганні.

З цією метою беруться до уваги, серед іншого, наступні критерії: необхідність зберігання інформації з урахуванням висновків розслідування конкретної справи; вступ в силу судового рішення, у тому числі виправдувального вироку; реабілітація; відбування призначеного судом покарання; амністія; вік суб'єкта інформації; приналежність інформації до особливих категорій».

У Рекомендації № R(92)1 про використання аналізу дезоксирибонуклеїнової кислоти (ДНК) в рамках провадження за кримінальними справами (прийнята 10 лютого 1992 р.) зазначено, серед іншого, таке:

«3. Використання зразків та отриманої з них інформації

Зразки, взяті для аналізу ДНК, та інформація, отримана в результаті такого аналізу з метою розслідування злочинів та притягнення до відповідальності за їх скоєння, не повинні використовуватися для інших цілей (...).

Використання зразків, взятих для аналізу ДНК, та отриманої таким чином інформації може знадобитися для дослідження та статистики. Використання їх для цих цілей дозволяється за умови, що буде неможливо встановити особу людини, якій вони належать, тому необхідно заздалегідь видалити імена та інші вказівки на особу донора.

4. Взяття зразків для аналізу ДНК

Взяття зразків для аналізу ДНК має здійснюватися лише за обставин, які визначаються національним законодавством; у деяких країнах для цього може знадобитися конкретна санкція судового органу (...).

8. Зберігання зразків та інформації

Зразки або інші тканини людини, взяті у фізичних осіб для аналізу ДНК, не повинні зберігатися після винесення остаточного рішення у справі, в рамках якої вони були використані, крім випадків, коли це необхідно для цілей, безпосередньо пов'язаних з цілями їх збору. Необхідно вживати заходів для забезпечення видалення результатів аналізу ДНК, щойно зникне необхідність їх зберігати для цілей їх використання. Але результати аналізу ДНК та отримана таким чином інформація можуть зберігатися й надалі, якщо людина, якій вони належать, була визнана судом винною у скоєнні тяжких злочинів проти життя, недоторканності та безпеки інших осіб. У таких випадках національне законодавство має передбачати чітко визначені терміни їх зберігання. Зразки та інші тканини людини або отримана з них інформація можуть зберігатися протягом довшого терміну:

- на прохання особи, якій вони належать; або
- коли неможливо встановити приналежність зразка певній людині, наприклад, коли цей зразок був виявлений на місці злочину.

Коли мова йде про державну безпеку, національне законодавство держави-члена Ради Європи може дозволяти зберігання зразків, результатів аналізу ДНК та отриманої таким чином інформації, навіть якщо особі, якій вони належать, не було

висунуто звинувачення у скоєнні злочину або якщо щодо неї не було винесено звинувачувальний вирок. У таких випадках національне законодавство має передбачати чітко визначені терміни їх зберігання (...))».

У пояснювальній доповіді до рекомендацій щодо пункту 8 зазначається наступне:

«47. Робочій групі добре відомо, що підготовка пункту 8 рекомендації є делікатним питанням, яке торкається різних інтересів дуже складного характеру, що підлягають захисту. Необхідно дотриматися справедливої рівноваги між цими інтересами. І Європейська конвенція про захист прав людини, і Конвенція про захист даних передбачають виключення для інтересів попередження злочинів та захисту прав та свобод третіх осіб. Але такі виключення дозволяються лише настільки, наскільки вони сумісні з тим, що необхідне у демократичному суспільстві (...).

Оскільки найважливішою метою збору зразків та проведення аналізу ДНК на їх основі є встановлення правопорушників та реабілітація підозрюваних, ці дані повинні видалятися, як тільки з особи будуть зняті усі підозри. Постає питання: як довго можуть зберігатися висновки, що стосуються ДНК, та зразки, на основі яких вони були зроблені, якщо особу було визнано винною. За загальним правилом ці дані повинні видалятися, коли відпадає необхідність в них для цілей їх збору та використання. Загалом, це відбувається, коли приймається остаточне рішення щодо питання про винуватість правопорушника. Спеціальний експертний комітет з біоетики вважає, що в національному законодавстві під «остаточним рішенням» зазвичай мається на увазі рішення суду. Але робоча група визнає необхідність створення баз даних за певних обставин та стосовно певних категорій правопорушників, настільки серйозних, що їх можна вважати обставинами, які вимагають іншого підходу. Робоча група дійшла цього висновку, ретельно проаналізувавши відповідні положення Європейської конвенції про захист прав людини, Конвенції про захист даних та інших нормативно-правових актів, розроблених в рамках Ради Європи. Крім того, робоча група взяла до уваги те, що усі держави члени Ради Європи зберігають інформацію про судимість, яка може використовуватися для досягнення цілей системи кримінального судочинства (...). Вона припускає, що таке виключення дозволене в разі дотримання певних жорстких умов, а саме:

- якщо щодо особи було винесено звинувачувальний вирок;
- якщо звинувачувальний вирок було винесено через скоєння тяжкого злочину проти життя, цілісності та недоторканності людини;
- термін зберігання даних чітко обмежений;
- зберігання даних визначається та регламентується законом;
- зберігання даних підлягає контролю з боку парламенту або незалежного органу (...))».

Положення Директиви (ЄС) 2016/680 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних компетентними органами з метою запобігання, розслідування, виявлення або переслідування злочинця,

злочину або виконання кримінальних покарань, а також про вільне переміщення таких даних передбачають наступне.

«(31) При судовому розгляді кримінальних правопорушень і при співпраці з поліцією, обов'язково обробляються різні категорії персональних даних суб'єкта даних. Тому, повинна бути відмінність, де це необхідно, і наскільки це можливо, між персональними даними різних категорій суб'єкта даних, таких як: підозрювані; особи, засуджені за вчинення злочину; жертви і інші учасники, такі як свідки; особи, які володіють відповідною інформацією або контактами; і співники підозрюваних, і засуджені злочинці. (...).

(33) У випадках, коли ця Директива посилається на законодавство держави-члена Європейського Союзу, правову основу або законодавчі заходи, немає необхідності приймати законодавчий акт парламентом, якщо це не порушує вимоги конституційного ладу держави-члена Європейського Союзу. Однак, таке законодавство, правові основи або законодавчі заходи держави-члена Європейського Союзу повинні бути ясними і точними, і їх застосування повинно бути передбачуваним для суб'єктів, як того вимагає практика Суду справедливості і Європейського суду з прав людини. Законодавство держави-члена Європейського Союзу, яке регулює обробку персональних даних в межах цієї Директиви, має визначати принаймні завдання, для яких обробляються персональні дані, мету обробки даних, і механізми збереження цілісності і конфіденційності персональних даних, і процедури їх знищення, таким чином, забезпечуючи достатні гарантії захисту від ризику зловживання та сваволі. (...)).»

4.У Рішенні від 01.06.2016 р. по справі № 1-рп/2016 Конституційний Суд України врахував приписи чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та практику тлумачення і застосування цих договорів міжнародними органами, юрисдикцію яких визнала Україна, зокрема Європейським судом з прав людини (далі – Європейський суд), та застосував принцип дружнього ставлення до міжнародного права, врахувавши практику тлумачення статті 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі - Конвенція) при розгляді справи.

Підтримуючи такий підхід, вбачаю, що при розгляді питання, чи дотримано конституційних вимог законодавцем при прийнятті законодавчих положень, що регулюють сферу захисту персональних даних, необхідно також враховувати практику Європейського суду за статтею 8 Конвенції, оскільки вона кореспондується із статтею 32 Конституції України.

Так, відповідно до статті 8 Конвенції кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання зворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб.

У рішенні Великої Палати по справі «S. та Марпер проти Сполученого Королівства» (рішення Європейського суду «S. та Марпер проти Сполученого Королівства», від 04 грудня 2008 року, №30562/04 та 30566/04) Європейський суд узагальнив свою практику щодо тлумачення поняття «приватне життя». Він вказав, що це широке поняття, якому неможливо дати вичерпне визначення. Воно охоплює фізичну та психологічну недоторканність особи. Тому воно може включати в себе різні аспекти фізичної та соціальної самоідентифікації особи. Такі елементи як, наприклад, гендерна ідентичність, ім'я, а також сексуальна орієнтація та статеве життя, потрапляють у приватну сферу, яка охороняється статтею 8 Конвенції. Крім імені людини, її приватне та сімейне життя може включати в себе інші засоби самоідентифікації особистості та підтримки зв'язків з сім'єю. Важливим елементом приватного життя може бути інформація про стан здоров'я людини. Крім того, Суд вважає, що національна приналежність людини також повинна вважатися частиною її приватного життя. Стаття 8 Конвенції захищає право людини на особистісний розвиток, а також її право налагоджувати та розвивати стосунки з іншими людьми та з зовнішнім світом. Більше того, поняття приватного життя включає в себе елементи, які стосуються права людини на своє зображення.

У цій справі Європейський суд вказав, що беручи до уваги швидкі темпи розвитку генетики та інформаційних технологій, Суд не може виключити ймовірність того, що в майбутньому стане можливим втручання держави в приватне життя шляхом використання генетичної інформації по-новому або такими способами, які сьогодні неможливо точно передбачити. Крім виключно особистого характеру зразків клітин, Європейський суд відмітив й те, що в них міститься багато конфіденційної інформації про людину, у тому числі про стан її здоров'я. Крім того, зразки ДНК містять унікальний генетичний код, надзвичайно важливий як для самої людини, так і для її родичів.

Враховуючи характер та обсяг інформації приватного характеру, яка міститься у зразках клітин, їх зберігання має саме по собі вважатися втручанням держави у реалізацію людиною права на повагу до її приватного життя. У зв'язку з цим не має значення, що насправді з них дістається або використовується органами влади для створення профілю ДНК лише обмежена частина цієї інформації та що у будь-якому конкретному випадку не мало місця негайне погіршення становища людини.

На думку Суду, оскільки профілі ДНК надають засоби для встановлення генетичних зв'язків між людьми, цього достатньо для висновку про те, що їх зберігання являє собою втручання держави у реалізацію цими людьми права на їхнє приватне життя.

У зв'язку з цим не мають значення періодичність, з якою відбувається встановлення родинних зв'язків, гарантії, якими воно супроводжується, та вірогідність погіршення становища особи у будь-якому конкретному випадку. Аналогічним чином, цей висновок не змінюється від того, що інформація, про яку йде мова, закодована та її неможливо зрозуміти без використання комп'ютерної техніки, а тлумачити її може лише обмежена кількість людей.

Через те, що на основі профілів ДНК можливо зробити припущення про національність донора, їх зберігання стає ще більш делікатним та може негативно впливати на реалізацію людиною права на приватне життя.

З урахуванням викладеного вище Європейський суд дійшов висновку, що зберігання зразків клітин та профілів ДНК свідчить про втручання держави в реалізацію права заявників на повагу до їхнього приватного життя за змістом положень пункту 1 статті 8 Конвенції.

Виходячи з такої позиції Європейського суду, можна вважати, що збирання та зберігання державним органом зразків ДНК людини є втручанням держави у її право на особисте життя, гарантоване статтею 32 Конституції України.

5. Повертаючись до конституційних вимог статті 32, вбачається, що втручання у гарантоване цією статтею право дозволяється Конституцією як виключення у випадках, встановлених законом (частина друга статті 32).

В Україні визнається і діє принцип верховенства права (частина перша статті 8 Конституції України), одним з елементів якого є правова визначеність положень законів та інших нормативно-правових актів.

Відповідно до усталеної правової позиції Конституційного Суду України (Рішення від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005, від 08 червня 2016 року № 3-рп/2016) із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі. Конституційний Суд України виходить із того, що принцип правової визначеності не виключає визнання за органом державної влади певних дискреційних повноважень у прийнятті рішень, однак у такому випадку має існувати механізм запобігання зловживанню ними. Цей механізм повинен забезпечувати, з одного боку, захист особи від свавільного втручання органів державної влади у її права і свободи, а з другого - наявність можливості у особи передбачати дії цих органів.

Така позиція кореспондується й з позицією Європейського суду. Так, відповідно до його усталеної практики закон, на підставі якого здійснюється втручання, має бути достатньо доступним та передбачуваним, тобто він повинен бути сформульованим достатньо чітко, щоб людина могла, у разі необхідності отримавши відповідну консультацію, регулювати свою поведінку. Для того щоб національне законодавство відповідало цим вимогам, воно має забезпечувати достатній правовий захист від свавілля та, відповідно, достатньо чітко визначати обсяг свободи розсуду, яка надається компетентним органам влади, та порядок її здійснення.

Необхідний рівень конкретизації положень національного законодавства, – а воно в будь-якому випадку не може передбачити усі можливі ситуації, – суттєво залежить від змісту відповідного нормативно-правового акту, передбаченої сфери його застосування, а також від кількості та статусу тих, кому він адресований (рішення Європейського суду «S. та Марпер проти Сполученого Королівства», від 04 грудня 2008 року, №30562/04 та 30566/04).

У вищевказаному рішенні Великої Палати по справі «S. та Марпер проти Сполученого Королівства», яке стосувалось питання зберігання профілів ДНК людини правоохоронними органами, Європейський суд зазначив, що у цьому контексті, як і в контексті прослуховування телефонних розмов, таємного спостереження та прихованого збору даних, надзвичайно важливо встановити чіткі та докладні положення, які визначають обсяг та порядок застосування зазначених заходів, а також мінімальні вимоги, які стосуються, серед іншого, тривалості, зберігання, використання відповідної інформації, доступу до неї третіх осіб, заходів для збереження недоторканності та конфіденційності інформації та порядку її знищення – це дає достатні гарантії від зловживань та свавілля органів влади (рішення у справі «S. та Марпер проти Сполученого Королівства» від 04 грудня 2008 року, №30562/04 та 30566/04, з подальшими посиланнями).

У справі «Л. Х. проти Латвії» (рішення від 29 квітня 2014 р. справа №52019/07, п. 47) щодо тлумачення фрази «згідно із законом» Суд вказав на вимогу, щоб оскаржуваний захід мав певну підставу в національному законодавстві, яка була б сумісною з принципом верховенства права, який, у свою чергу, означає, що національне законодавство має містити точні формулювання і дозволяти адекватно захиститися від свавілля. Відповідно, національне законодавство повинне з високою точністю визначати обсяг прав, який надається компетентним органам, та способи їхнього застосування.

У вказаній справі Європейський суд дійшов висновку про порушення статті 8 Конвенції в зв'язку з тим, що втручання в гарантоване право шляхом збору інформації про медичне лікування заявниці державною установою не було згідно із законом, а саме оскільки закон не було сформульовано з достатньою чіткістю та він не надавав належний юридичний захист від свавілля. Відсутність юридичного захисту від свавілля Європейський суд вбачав в тому, що закон поряд з наданням повноважень щодо збору інформації про особу при цьому не визначав з високою точністю обсяг повноважень, який надається органам, та способи їх застосування. Такий стан законодавства дозволяв державній установі збирати інформацію про особу за будь-який період, не аналізувати, чи необхідна така інформація для досягнення легітимної мети, яка переслідувалась, аналізувати відповідність запитуваної інформації щодо тих подій, які розслідувались.

Відповідно, враховуючи вищевказану практику Європейського суду, можна стверджувати, що законодавство, яке передбачає втручання держави у приватне життя людини у вигляді відібрання та зберігання зразків її ДНК, має містити обсяг та порядок застосування відповідних заходів, а також мінімальні вимоги, які стосуються, серед іншого, тривалості зберігання, використання відповідної інформації, доступу до неї третіх осіб, заходів для збереження недоторканності та конфіденційності інформації та порядку її знищення. За відсутності таких положень норма закону, яка надає повноваження збирати та зберігати зразки ДНК, надає необмежену дискрецію державному органу та її застосування призводить до свавільного втручання у захищене право особи на особисте життя.

6. У Рішенні від 01 червня 2016 року №2-рп/2016 Конституційний Суд України, зокрема, виходив із позиції, що держава, виконуючи свій головний

обов'язок - утвердження і забезпечення прав і свобод людини (частина друга статті 3 Конституції України) - повинна не тільки утримуватися від порушень чи непропорційних обмежень прав і свобод людини, але й вживати належних заходів для забезпечення можливості їх повної реалізації кожним, хто перебуває під її юрисдикцією. З цією метою законодавець та інші органи публічної влади мають забезпечувати ефективне правове регулювання, яке відповідає конституційним нормам і принципам, та створювати механізми, необхідні для задоволення потреб та інтересів людини (абзац перший пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 01.06.2016 р. 2-рп/2016).

У цій справі Конституційний Суд України дійшов висновку, що оскаржуване положення Закону України «Про психіатричну допомогу» суперечить статтям 3, 8, 29, 55 Конституції України, оскільки передбачає госпіталізацію особи, визнаної у встановленому законом порядку недієздатною, до психіатричного закладу на прохання або за згодою її опікуна за рішенням лікаря-психіатра без судового контролю.

Конституційний Суд визнав невідповідність положення вимогам статті 3 Конституції України щодо обов'язку створення належного правового механізму захисту конституційних прав і свобод особи, зокрема і недієздатної, від свавільного обмеження її конституційних прав на свободу та судовий захист.

Тобто було визнано неконституційним положення Закону, яке передбачало обмеження конституційного права на свободу, оскільки в Законі були відсутні норми, які б забезпечували захист від свавільного обмеження конституційного права.

У іншій справі 3-рп/2016 від 08 червня 2016 року Конституційний Суд України визнав неконституційним оскаржуване положення Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», оскільки аналіз змісту цього положення свідчив про те, що законодавець передбачив таку підставу для припинення виплати допомоги при народженні дитини, як "виникнення інших обставин", не закріпивши критеріїв їх визначення. Таким чином, Законом встановлено дискрецію органів державної влади у вирішенні питання про припинення виплати вказаної допомоги, проте чітко не визначено її меж.

Як вбачається з рішення у вказаній справі, Конституційний Суд України зайняв позицію, що законодавче положення, яке передбачає обмеження конституційного права, може бути визнано неконституційним, оскільки відповідне законодавче регулювання не містить положень, які б чітко встановлювали межі дискреції державного органу, і відповідно захищали особу від свавільного обмеження її права.

Враховуючи так само важливість права людини на особисте життя, неможливість наразі передбачити, яким чином можуть використовуватись зразки ДНК людини у майбутньому з розвитком наукових технологій, вбачається, що такої ж особливої ретельності, уваги та збалансованості потребує законодавче регулювання, яке дозволяє державі втручатись в особисте життя людини шляхом відібрання та зберігання зразків її ДНК без її на це згоди.

7. Як вже вище вказувалось, відповідно до пункту 7 частини першої статті 26 Закону України «Про Національну поліцію» поліція наповнює та підтримує в

актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно осіб, затриманих за підозрою у вчиненні правопорушень (адміністративне затримання, затримання згідно з дорученнями органів правопорядку, затримання осіб органами досудового розслідування, адміністративний арешт, домашній арешт).

Відповідно до частини другої статті 26 вказаного Закону під час наповнення баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої цієї статті, поліція забезпечує збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис) та біометричних даних (дактилокартки, зразки ДНК).

Відповідно до частини четвертої статті 25 вказаного Закону діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України «Про захист персональних даних», іншими законами України.

Інших законодавчих положень, ніж вказані вище, які б регламентували обсяг повноважень щодо збору зразків ДНК відносно визначеного кола осіб, Закон України «Про Національну поліцію» не передбачає.

По-перше, викликає занепокоєння відсутність диференційованого підходу щодо визначення кола осіб, щодо яких уможливлується збір інформації. Так, наприклад, як у особи, яка піддана адміністративному арешту чи адміністративному затриманню, так і у особи, до якої застосовано запобіжний захід в ході досудового розслідування злочину у вигляді домашнього арешту, можуть бути відібрані для зберігання зразки ДНК.

Законодавцем абсолютно не диференційовано випадки необхідності збору зразків ДНК в залежності від ступеню тяжкості та характеру правопорушення, не визначено, за яких саме обставин можуть відбиратись у особи зразки ДНК, порядок відібрання, період і порядок їх зберігання, порядок знищення та доступу до такої інформації самої особи або її родичів. Більше того, у випадках, коли зразки ДНК відбираються у особи, а не, наприклад, збираються на місці вчинення злочину з предметів або знарядь вчинення злочину, враховуючи характер та серйозність втручання у особисте життя, вбачається, що такий захід має супроводжуватись судовим контролем. Належне регулювання цих питань і має бути тим захисним механізмом, який би унеможливив свавільне втручання у право особи на особисте життя шляхом відібрання та зберігання зразків ДНК.

Регулювання цих питань має встановлюватись виключно законом, оскільки саме воно визначає межі дискреції державного органу при застосуванні відповідного положення і забезпечує передбачуваність та пропорційність його застосування. Іншими словами положення, які передбачають механізм захисту від свавільного обмеження права особи, є невід'ємною частиною відповідного законодавчого регулювання, яка забезпечує в цілому відповідність норми, що передбачає можливість втручання у право, принципу верховенства права.

Положення частини четвертої статті 25 Закону України «Про Національну поліцію», яка визначає, що діяльність поліції, пов'язана із захистом і обробкою персональних даних, здійснюється на підставах, визначених Конституцією України, Законом України «Про захист персональних даних», іншими законами України, не можуть бути визнані як такі, що надають належний захист від

свавільного втручання. Так, Закон України «Про захист персональних даних» є рамковим законом, який встановлює загальні принципи та вимоги до обробки персональних даних. У той час як спеціальні закони мають детально з урахуванням принципів Закону України «Про захист персональних даних» встановлювати правила обробки персональних даних у відповідних сферах з урахуванням особливостей відносин, що регулюються, а також передбачати відповідні механізми захисту від свавільного обмеження права на особисте життя. Очевидно, що одним законом неможливо врегулювати особливості обробки персональних даних для всіх сфер діяльності як державних органів так і суб'єктів приватного права.

Таким чином, відсутність у Законі України «Про Національну поліцію», а також інших законах захисних положень, які б обмежували дискрецію державного органу, забезпечували належний захист від свавільного втручання у право на особисте життя шляхом відібрання і зберігання зразків ДНК, призводить до невідповідності положення, яке надає повноваження вживати відповідні заходи поліції, принципу верховенства права щодо передбачуваності закону.

З огляду на вищевказане вбачається, що положення частини другої статті 26 Закону України «Про Національну поліцію» в частині, що дозволяє поліції під час наповнення баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої цієї статті, забезпечувати збирання, накопичення біометричних даних у вигляді зразків ДНК, суперечить положенням статті 3, частин першої, другої статті 8 та частин першої, другої статті 32 Конституції України у їх взаємозв'язку.

Керуючись статтями 101 і 147, частиною другою статті 150 Конституції України, п. 1 статті 13, статтею 39 Закону України «Про Конституційний Суд України», п. 3 частини першої статті 13 та статтею 15 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ПРОШУ:

Визнати положення частини другої статті 26 Закону України «Про Національну поліцію» в частині, що дозволяє поліції під час наповнення баз (банків) даних, визначених у пункті 7 частини першої цієї статті, забезпечувати збирання, накопичення біометричних даних у вигляді зразків ДНК, таким, що не відповідає положенням статті 3, частин першої, другої статті 8 та частин першої, другої статті 32 Конституції України у їх взаємозв'язку.

У конституційному провадженні за цим поданням братиму участь особисто.

Додатки:

1. Закон України «Про Національну поліцію» (витяг).

2.Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи № R(87)15.

3.Директива (ЄС) 2016/680 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних компетентними органами з метою запобігання, розслідування, виявлення або переслідування злочинця, злочину або виконання кримінальних покарань, а також про вільне переміщення таких даних.

В.В. Лутковська